

kreds i årene før 1. verdenskrig. Et skolehistorisk afsnit af meget væsentlig betydning, skrevet med sympati og varme, og ikke, som man ofte ser i skoleerindringer, præget af en negativ holdning.

Sejr fortæller ikke ukritisk, men altid meget præcist om mange af de lærerpersonligheder, som for senere elever i Katedralskolen var mere eller mindre sagnomspundne.

Nævnes kan bl.a. rektor Vaupell, lektor Sveinbjørnsson, overlærerne Stegmann, Lorentzen, Meldal og Engell, sanglærerinden Susanne Saabye samt lektor K.G. Brøndsted, og sidst men ikke mindst Olaf Hansen, der naturligvis blev den lærer, Sejr følte sig nærmest knyttet til.

Som allerede fremhævet, er Sejrs erindringsbog præget af en række afrundede skildringer af de personer, som har betydning for ham, og der er da også af den grund et særligt kapitel om bl.a. ungdomsvennen Marinus Børup, og Richardt Gandrup og Helge Topsøe-Jensen, ligesom også et særligt kapitel er viet to københavnske overbibliotekar-kolleger Carl. S. Petersen og Svend Dahl, som i øvrigt var Sejrs modstandere i den store bibliotekskommission i 20'erne, men samtidig var, eller blev, hans nære venner; også persongalleriet i teater- og musikverdenen får sin omtale.

Sejrs bog er mere end et førstehåndsbidrag til belysning af biblioteks- og kulturlivet i Århus. Hvad der giver den en særlig værdi og en almen betydning er de mange personlige og meget smukke afsnit om f.eks. det stilfærdige lærerhjem i Nølev, om de vanskeligheder og problemer, et landsbybarn kommer ud for ved at blive flyttet først til et århusiansk og derefter til et københavnsk miljø, og om ungdomsårenes melankoli og ensomhedsfølelse. På et højt menneskeligt og litterært plan er også kapitlerne om hustruen Harriet og om det at blive gammel.

Sejrs erindringer er ofte seriøse, af og

til lidt drilske, men altid skrevet med humor og en velgørende moderat åbenhed. Bogen er fra først til sidst præget af klogskab og af den menneskelige varme og charme, som personligheder af Sejrs slags udstråler.

Palle Birkelund

Per Sundbøl: *Dansk Islandspolitik 1913-1918*. (Odense Universitetsforlag, 1978). 154 s.

Fra enevældens afskaffelse i 1848 og indtil 1918 var Islands statsretslige forhold til Danmark en alvorlig belastning mellem de to folk. Altinget havde således aldrig anerkendt Junigrundloven som gældende for Island, idet man fandt, at Islands forbindelse til Danmark alene var knyttet til kongen. I 1871 vedtog Rigsdagen en lov om »Islands forfatningsmæssige stilling i Riget«, men heller ikke denne blev anerkendt i Reykjavik. Slutfasen i den stadig mere bitre strid kulminerede under Første Verdenskrig og førte i 1918 frem til vedtagelsen af den Dansk-islandske Forbundslov.

Det er forfatterens mål at klarlægge Forbundslovens tilblivelse som et dansk politisk problem og herunder beskrive, hvordan den danske politik blev udformet og stærkt omlagt i årene 1913-18. Forfatteren konkluderer, at den danske Islandspolitik blev til som en reaktion på de islandske krav. Han beskriver, hvordan man i 1913 betragtede Island som en uadskillelig del af det danske rige, mens man allerede 5 år senere havde bevæget sig så langt, at Island blev accepteret som en suveræn stat i forbund med Danmark. Forfatteren inddrager en lang række aspekter i sin undersøgelse. Zahles ønske om en moderne og mere demokratisk grundlov samt Første Verdenskrigs stærke ideer om national selvbestemmelsesret m.m. Et nej til de islandske krav ville politisk kunne vendes imod ministeriets større politiske ideer og mål.

Endelig bør også nævnes en spændende skildring af Christian X, der politisk lod sig bevæge af økonomiske argumenter fra ØK-chefen H. N. Andersen. Det er interessant læsning, og ikke mindre i lyset af, hvad der netop er sket med Grønlands statsretslige stilling til Danmark.

Henrik Fode

Tage Kaarsted: *Storbritannien og Danmark 1914–1920*. Odense University Studies in History and Social Sciences, vol. 17. (Odense University Press, 1974). (2. udg. 1975, 249 s.). Engelsk udgave, Odense University Studies in History and Social Sciences, vol. 61. (Odense University Press, 1979), 248 s.

Tage Kaarsteds bog om Storbritannien og Danmark 1914–1920, som nu også er kommet på engelsk, er først og fremmest baseret på arkivmateriale i Public Record Office i London, ikke mindst materiale fra Foreign Office. En væsentlig del af dette materiale blev tilgængeligt i årene omkring 1970. Bogen giver altså et billede af de oplysninger og det syn, man på engelsk regerings- og embedsmandsplan havde om og på Danmark. Selv om det naturligvis er en uoverkommelig opgave for en enkelt forsker at gennemgå hele det engelske materiale – ikke mindst aktmasserne vedrørende de meget interessante kontrabande- og handelsspørgsmål er uhyre omfattende – synes det dog, som om det er lykkedes Kaarsted at finde det mest centrale frem og dermed kaste lys over en række danske og internationale forhold under og lige efter 1. verdenskrig.

Det, der slår en mest ved læsning af bogen, er den nøgterne og afbalancerede holdning, man fra engelsk side havde til Danmark under krigen. Det fremgår især i bogens afsnit om den britiske krigspolitik over for Danmark og i behandlingen

af handelsforholdene. Flere gange under krigen kom der planer og forslag frem om en engelsk aktion ned gennem bæltene og ind i Østersøen. En sådan aktion ville naturligvis krænke dansk neutralitet. Ethvert tilløb af denne karakter blev imidlertid hurtigt standset af de ansvarlige på regeringsplan, ikke så meget af hensyn til vor neutralitet, men først og fremmest fordi en sådan aktion ville kaste Danmark i armene på Tyskland, eventuelt bevirke en tysk besættelse, og dermed afskære England fra de danske leverancer af levnedsmidler. Man forstod udmærket i Foreign Office, at Danmark var mere bange for Tyskland end England, og det gjaldt derfor om at undgå enhver situation, der tvang Danmark til at knytte sig yderligere til Tyskland. Som følge af denne holdning så man fra britisk side heller ingen interesse i at få en anden end Scavenius som udenrigsminister; han forstod at holde balancen.

På trods af forståelsen for vor situation ønskede briterne imidlertid at klemme os så hårdt som muligt på det handelsmæssige område. Man behøver ikke at have studeret ret meget i handels- og industrivirksomheders og -organisationers arkiver fra 1. verdenskrig for at få et indtryk af, hvor hårdt denne klemme føltes. Men her viser Kaarsted igen, at der var grænser for, hvor langt man fra engelsk side ville gå. De danske produkter måtte ikke komme Tyskland alene til gode, hvad der kunne blive konsekvensen af for hårdt et tryk. Netop skildringen af den britiske holdning til handelsforholdene giver en forståelse af Danmarks situation, som de tidligere behandlinger, især Cohns store værk fra 1928, ikke giver.

Det samme kan siges om H. N. Andersens rolle under krigen. De, der er påvirket af det i 1926 af Frantz Dahl, Knud Fabricius og H. Stein på H. N. Andersens foranledning og på grundlag af hans notater udarbejdede manuskript »Danmark under 1. Verdenskrig«, hvor H. N.